

~ ๑ ~

คู่มือ

พระไตรปิฎกฉบับแปลคำต่อคำกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก

ประจำปี ๒๕๖๗

Word-by-Word Translation Tipitaka and
Buddhism Propagation to Global Society

๒๐๒๔

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕

สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ธรรมบท อุทาน

ได้รับทุนอุดหนุนโครงการจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

ปีงบประมาณ ๒๕๖๗

คู่มือ การเรียนรู้
พระไตรปิฎก ฉบับแปลโดยศัพท์ (คำต่อคำ)

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕
สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ธรรมบท อุทาน

คำชี้แจง

วัตถุประสงค์ของการจัดทำคู่มือการเรียนรู้พระไตรปิฎกฉบับแปลโดยศัพท์ (Word-by-Word Tipitaka Translation) มี ๒ ประการหลัก คือ ๑. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของศัพท์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับบาลี ที่เป็นอักษรไทยและอักษรโรมัน ทุกคำ ๒. เพื่อให้ความหมายของศัพท์แต่ละคำที่ปรากฏในพระไตรปิฎกทั้ง ๔๕ เล่ม ได้ช่วยสร้างให้ภาษาบาลีเป็นภาษาที่คงอยู่และสืบเนื่องคู่กับพระพุทธศาสนา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ คือ สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จัดแยกพระสูตรที่ไม่เข้าเกณฑ์ที่มนิกาย สังยุตตนิกาย และอังคุตตรนิกาย รวมไว้เป็นหมวดเดียวกัน เรียกว่า ขุททกนิกาย (หมวดเล็กน้อย) แบ่งตามหัวข้อใหญ่เป็น ๑๕ เรื่อง คือ ๑) ขุททกปาฐะ ๒) ธัมมปท ๓) อุทาน ๔) อิติวุตตกะ ๕) สุตตนิบาต ๖) วิมานวัตถุ ๗) เปตวัตถุ ๘) เถรคาถา ๙) เถรคาถา ๑๐) ชาตกะ ๑๑) นิทเทส ๑๒) ปฏิสัมภิทามรรค ๑๓) อปทาน ๑๔) พุทธวงศ์ ๑๕) จริยาปิฎก นอกจากนี้ ท่านยังจัดพระวินยปิฎกและพระอภิธรรมปิฎกเข้าไว้ในขุททกนิกายนี้ด้วย

คู่มือการศึกษาพระไตรปิฎกฉบับแปลคำต่อคำนี้ คณะผู้ดำเนินการได้พยายามอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับพุทธศาสนิกชนและผู้สนใจศึกษาความหมาย ในการแปลคำศัพท์ที่แสดงด้วยการแปลบาลีซึ่งเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้แสดงธรรมเทศนา ในขณะเดียวกัน คณะผู้ดำเนินการ ได้สรุปประเด็นของธรรมที่สำคัญ ควรแก่การเรียนรู้ และการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนให้บรรลุจุดหมายที่เป็นความสงบสุขสูงสุดของชีวิต การจัดทำคู่มือจึงแบ่งออกเป็นบท ในแต่ละบทก็จะเป็นการกล่าวถึงธรรมที่บรรจุอยู่ในแต่ละส่วนของเล่ม พร้อมกับยกตัวอย่างของพระบาลีที่เกี่ยวข้องกับธรรมที่สรุปมาให้ศึกษา ผู้ใช้คู่มือจึงจะศึกษาถึงคำอธิบายธรรม มีบาลีประกอบต่อด้วยบทแปลแบบคำต่อคำ และตามด้วยบทแปลโดยความที่ได้จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙.

สารบัญ

บทที่	หน้า
๑. สรรณคมน์และสิกขาบท ๑๐.....	๕
๒. มงคลสูตร	๑๐
๓. กรณียเมตตสูตร	๑๖
๔. พาหิยสูตร	๒๑
๕. ปุณณกิริยวัตถุสูตร.....	๒๘

บทที่ ๑

ไตรสรณคมน์และสิกขาบท

บทนี้ กล่าวถึงการกระทำความนอบพระพุทเจ้าอันถือเป็นบุพภาคแห่งการเข้าถึงพระรัตนตรัย เป็นการเปิดใจยอมรับนับถือและการปฏิบัติตามข้อที่ควรศึกษาโดยการสมาทานปฏิบัติ เรียกว่า สิกขาบท ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญในการฝึกหัดพัฒนาตนด้านพฤติกรรมทางกายและวาจา อันจะช่วยให้เข้าใจถึงวิถีแห่งการดำรงชีวิตที่ถูกต้องและนำไปสู่ความหลุดพ้นจากกองกิเลส

ตัวอย่าง

๑. บาฬี

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส.

๑. สรณตตยํ

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมปี พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมปี ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

ทุติยมปี สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมปี พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมปี ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

ตติยมปี สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

สรณตตยํ นิฏฺฐิตํ.

๒. ทสสิกขาปทํ

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ.

๒. อทินนาทานา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ.

๓. อพฺรหมจฺริยา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ.

๔. มุสาวาทา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ.

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทญฺญานา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ

๖. วิกาลโภชนา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ.

๗. นจฺจ-คิตฺต-วาทิต-วิสุทฺทสฺสนา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ.

๘. มาลา - คนธ-วิเลปน-ธารณ-มณฑน-วิภูสณภูฐานา เวมณี สิกขาปท สมมติยามิ.

๙. อุจจาสนน-มหาสนา เวมณี สิกขาปท สมมติยามิ.

๑๐. ชาตรูป-รชตปฏิกคหนา เวมณี สิกขาปท สมมติยามิ.

ทสสิกขาปท นิฏฐิต.

๒. การแปลคำต่อคำ

นโม - ความนอบน้อม/ [อตถุ - จงมีเถิด]/ ตสส - พระองค์นั้น/ ภควโต - แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า/ อรหโต - ผู้เป็น
พระอรหันต์/ สมมาสมพุทฺธสส - ผู้ตรัสรู้พร้อมแล้วโดยชอบ/

๑. สรณตตย - พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ/

[อห - ข้าพเจ้า]/ พุท - ซึ่งพระพุทธเจ้า/ สรณ - ว่าเป็นที่ระลึก/ คจฉามิ; - ย่อมถึง/

[อห - ข้าพเจ้า]/ ธมม - ซึ่งพระธรรม/ สรณ - ว่าเป็นที่ระลึก/ คจฉามิ; - ย่อมถึง/

[อห - ข้าพเจ้า]/ สงฆ - ซึ่งพระสงฆ์/ สรณ - ว่าเป็นที่ระลึก/ คจฉามิ; - ย่อมถึง/

[อห - ข้าพเจ้า]/ ทุตติยมปิ - แม้ในวาระที่ ๒/ พุท - ซึ่งพระพุทธเจ้า/ สรณ - ว่าเป็นที่ระลึก/ คจฉามิ; -
ย่อมถึง/

[อห - ข้าพเจ้า]/ ทุตติยมปิ - แม้ในวาระที่ ๒/ ธมม - ซึ่งพระธรรม/ สรณ - ว่าเป็นที่ระลึก/ คจฉามิ; - ย่อม
ถึง/

[อห - ข้าพเจ้า]/ ทุตติยมปิ - แม้ในวาระที่ ๒/ สงฆ - ซึ่งพระสงฆ์/ สรณ - ว่าเป็นที่ระลึก/ คจฉามิ; - ย่อมถึง/

[อห - ข้าพเจ้า]/ ตติยมปิ - แม้ในวาระที่ ๓/ พุท - ซึ่งพระพุทธเจ้า/ สรณ - ว่าเป็นที่ระลึก/ คจฉามิ; -
ย่อมถึง/

[อห - ข้าพเจ้า]/ ตติยมปิ - แม้ในวาระที่ ๓/ ธมม - ซึ่งพระธรรม/ สรณ - ว่าเป็นที่ระลึก/ คจฉามิ; - ย่อม
ถึง/

[อห - ข้าพเจ้า]/ ตติยมปิ - แม้ในวาระที่ ๓/ สงฆ - ซึ่งพระสงฆ์/ สรณ - ว่าเป็นที่ระลึก/ คจฉามิ. - ย่อมถึง/

สรณตตย - พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ/ นิฏฐิต - จบแล้ว/

๒. ทสสิกขาปท - พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งสิกขาบท ๑๐ ประการ [คือ]/

[๑] ปาณาติปาตา - จากการยังสัตว์ผู้มีลมปราณให้ตกลงไป/ เวมณี - ความตั้งใจเป็นเครื่องดเว้นโดย
พิเศษ/ [อห - ข้าพเจ้า]/ สิกขาปท - ซึ่งสิกขาบท/ สมมติยามิ. - ย่อมถือเอาพร้อม/

[๒] อทินนาทานา - จากการถือเอาซึ่งวัตถุอันเจ้าของไม่ให้แล้ว/ เวมณี - ความตั้งใจเป็นเครื่องดเว้นโดย
พิเศษ/ [อห - ข้าพเจ้า]/ สิกขาปท - ซึ่งสิกขาบท/ สมมติยามิ. - ย่อมถือเอาพร้อม/

[๓] อพฺรหมจริยา - จากการประพฤติดังกรรมที่ไม่ประเสริฐ/ เวมณี - ความตั้งใจเป็นเครื่องดเว้นโดยพิเศษ/
[อห - ข้าพเจ้า]/ สิกขาปท - ซึ่งสิกขาบท/ สมมติยามิ. - ย่อมถือเอาพร้อม/

[๔] มุสาวาทา – จากการกล่าวเท็จ/ เวมณี – ความตั้งใจเป็นเครื่องดเว้นโดยพิเศษ/ [อหฺ-ข้าพเจ้า]/ ลิกขาปทฺ – ซึ่งลิกขาบท/ สมมติยามิ. – ย่อมถือเอาพร้อม/

[๕] สุราเมรยมชฺชปมาทฏฐานา – จากการดำรงอยู่ในความมัวเมาทั่วที่มีน้ำเมาคือสุราและเมรัยเป็นเหตุ/ เวมณี – ความตั้งใจเป็นเครื่องดเว้นโดยพิเศษ/ [อหฺ- ข้าพเจ้า]/ ลิกขาปทฺ – ซึ่งลิกขาบท/ สมมติยามิ. – ย่อมถือเอาพร้อม/

[๖] วิกาลโภชนา – จากการบริโภคในสมัยที่มีกาลไปปราศแล้ว/ เวมณี – ความตั้งใจเป็นเครื่องดเว้นโดยพิเศษ/ [อหฺ-ข้าพเจ้า]/ ลิกขาปทฺ – ซึ่งลิกขาบท/ สมมติยามิ. – ย่อมถือเอาพร้อม/

[๗] นจฺจคิตฺวาติตฺวิสุทฺทสฺสนา – จากการพ้อรำ การขับร้อง การประโคมดนตรีและการดูซึ่งการละเล่นที่เป็นข้าศึกแก่กุศล/ เวมณี – ความตั้งใจเป็นเครื่องดเว้นโดยพิเศษ/ [อหฺ- ข้าพเจ้า]/ ลิกขาปทฺ – ซึ่งลิกขาบท/ สมมติยามิ. – ย่อมถือเอาพร้อม/

[๘] มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา – จากฐานะแห่งการทัดทรง การตกแต่ง การประดับโดยพิเศษซึ่งดอกไม้ ของหอมและวัตถุเป็นเครื่องลูบไล้โดยพิเศษ/ เวมณี – ความตั้งใจเป็นเครื่องดเว้นโดยพิเศษ/ [อหฺ- ข้าพเจ้า]/ ลิกขาปทฺ – ซึ่งลิกขาบท/ สมมติยามิ. – ย่อมถือเอาพร้อม/

[๙] อุจฺจาสยณมหาสยนา – จากที่เป็นที่นอนอย่างสูงและที่เป็นที่นอนอย่างใหญ่/ เวมณี – ความตั้งใจเป็นเครื่องดเว้นโดยพิเศษ/ [อหฺ- ข้าพเจ้า]/ ลิกขาปทฺ – ซึ่งลิกขาบท/ สมมติยามิ. – ย่อมถือเอาพร้อม/

[๑๐] ขาตรูปรชตปฏิกคฺคหฺณา – จากการรับเฉพาะซึ่งทองคำและเงิน/ เวมณี – ความตั้งใจเป็นเครื่องดเว้นโดยพิเศษ/ [อหฺ- ข้าพเจ้า]/ ลิกขาปทฺ – ซึ่งลิกขาบท/ สมมติยามิ. – ย่อมถือเอาพร้อม/

ทสฺลิกขาปทฺ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งลิกขาบท ๑๐ ประการ/ นิฏฐิตํ – จบแล้ว/

๓. การแปลโดยความ

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. สรณคมน์^๑

ว่าด้วยการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ

ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นสรณะ

ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๒

ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๒

ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๒

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๓

ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๓

ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๓

สรณคมน์ จบ

๒. ทสสิกขาบท

ว่าด้วยสิกขาบท ๑๐ ประการ

๑. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์

๒. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

๓. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากพฤติกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์

๔. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ

๕. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความ
ประมาท

๖. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล

๗. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี และการเล่นอัน
เป็นข้าศึกต่อกุศล

๘. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการตัดทรงประดับตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ ของ
หอมและเครื่องลูบไล้

๙. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการนอนบนที่นอนสูงและที่นอนใหญ่

๑๐. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนางดเว้นจากการรับทองและเงิน

ทสสิกขาบท จบ

^๑ ชุ.ช. (ไทย) ๒๕/๑-๒/๑-๓.

๔. สรุป

ไตรสรณคมน์ คือการเข้าถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ อันเป็นฐานสำคัญในการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติธรรม

สิกขาบท หรือศีล ๑๐ คือหลักการในการทำความดีขั้นพื้นฐานทางสังคม แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ ศีลสำหรับฆราวาส และศีลสำหรับบรรพชิต ซึ่งประกอบด้วยข้อดเว้น ๑๐ ประการ ได้แก่ จดเว้นจากการฆ่าสัตว์ จดเว้นจากการลักทรัพย์ จดเว้นจากประพฤติดิตพรหมจรรย์ จดเว้นจากพูดเท็จ จดเว้นจากของเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท จดเว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล จดเว้นจากฟ้อนรำ ขับร้อง ฯลฯ จดเว้นจากการทัดทรงดอกไม้ ฯลฯ

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

การตั้ง นโม เป็นบทแสดงความนอบน้อมพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นการนอบน้อมคุณพระพุทธเจ้า ๓ ประการ คือ ๑.พระกรุณาคุณ (ภควโต) ๒.วิสุทธิคุณ (อรหโต) ๓.พระปัญญาคุณ (สัมมาสัมพุทธัสสะ)

การถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิตในยามที่เผชิญอุปสรรคแล้วเกิดความท้อแท้ โดยยึดถือพระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบในการใช้ความเพียรไม่ย่อท้อ ยึดถือพระธรรม คือการแก้ปัญหาด้วยปัญญา ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ยึดถือพระสงฆ์ เป็นตัวอย่างของท่านผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

ศีล หมายถึง ปกติ สงบ เรียบร้อย

ศีล ๕ สำหรับคฤหัสถ์

ศีล ๘ สำหรับอุบาสกอุบาสิกา

ศีล ๑๐ สำหรับสามเณร

ศีล ๒๒๗ สำหรับพระภิกษุสงฆ์

บทที่ ๒

มงคลสูตร

บทนี้ จะกล่าวมงคลสูตร เป็นคำสอนที่มีความสำคัญที่มุ่งพัฒนาการของมนุษย์ให้มีความเจริญก้าวหน้าไปในธรรม และดำเนินชีวิตด้วยปัญญา มงคลสูตรนี้มีการระบุถึงสิ่งที่เป็นมงคลและหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ไม่เป็นมงคล สำหรับผู้ที่ต้องการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า การปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้จะนำไปสู่ความสงบสุขและความสำเร็จในด้านต่าง ๆ พัฒนาดนจนพ้นจากกิเลส ทำให้แจ้งในพระนิพพาน

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๕. มงคลสูตร

๑. เอว เม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถ โข อญฺญตรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เขตฺวณํ โสภาเสตฺวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิ วาเทตฺวา เอกมณฺตํ อญฺญาสี. เอกมณฺตํ ฐิตา โข सा เทวตา ภควนฺตํ คากาย อชฌภาสี—

๒. “พหู เทวา มนุสฺสา จ มงคลานิ อจินตฺสฺย.

อากงฺขมานา โสตถานํ พุรุหิ มงคลมุตฺตมํ”.

๓. “อเสวนา จ พาลานํ ปณฺชิตานญจ เสวนา.

ปุชา จ ปุชเนยฺยานํ เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

๔. “ปติรูปเทสฺวาโส จ ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา.

อตฺตสมมาปณฺธิ จ เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

๕. “พาหุสจฺจญจ สิปฺปญจ วินโย จ สุสิขิโต.

สุภาสีตา จ ยา วาจา เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

๖. “มาตาปิตุ อุปฺปญฺฐานํ ปุตฺตทารสฺส สงฺคโห.

อนากุลา จ กมฺมมนฺตา เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

๗. “ทานญจ ฌมฺมจริยา จ ญฺาตกานญจ สงฺคโห.

อนวชฺซานิ กมฺมานิ เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

๘. “อารตี วิรตี ปาปา มชฺชปาณา จ สยโม.

อปฺปมาโท จ ฌมฺเมสุ เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

๙. “การโว จ นิวาโต จ สนฺตฺถุญฺญิ จ กตญฺญตา.

กาเลน ฌมฺมสฺสวณํ เอตํ มงคลมุตฺตมํ.

๑๐. “ขุนตี จ โสวจสุตตา สมณานนจ ทสสนั.

กาเลน ธมมสากจฉา เอต มงคลมุตตม.

๑๑. “ตโป จ พุทฺธมจริยญจ อริยสัจจาน ทสสนั.

นิพพานสจฉิกิริยา จ เอต มงคลมุตตม.

๑๒. “พฺภุสฺส โลภธมเมหิ จิตตํ ยสฺส น กมปติ.

อโสภํ วิรชํ เขมํ เอต มงคลมุตตม.

๑๓. “เอตาทิสานิ กตวาน สพฺพตถมปราชิตา.

สพฺพตถ โสตถิ คจฺจนติ ตํ เตสํ มงคลมุตตม”นติ.

มงคลสูตรํ นิฏฐิตํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๕. มงคลสูตรํ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งมงคล/

๑. เอวเม – อย่างนี้ อันข้าพเจ้า/ สุต; – สดับมาแล้ว/

เอกํ – หนึ่ง/ สมยํ – ในสมัย/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ สาวตถิยํ – ในเมืองชื่อว่าสาวตถิ/ วิหริติ – ย่อม
ทรงประทับอยู่/ เขตวเน – ชื่อว่าเขตวัน/ อนาลปิณฑิกสส – ของคฤหบดีผู้มีก้อนข้าวเพื่อบุคคลผู้มีที่พึ่งหาได้/ อารา
เม. – ณ อาราม/ อถ โข – ครั้งนั้นแล/ อณฺเฏตรา – ตนใดตนหนึ่ง/ เทวตา – เทวดา/ อภิกกนฺตตาย – ล่วงไปยิ่งแล้ว/
รตฺติยา – ครั้นเมื่อราตรี/ อภิกกนฺตวณฺณา – เป็นผู้มีผิวพรรณเป็นที่พอใจยิ่งแล้ว/ เกวลกปฺปิ – ที่พึงกำหนดโดย
สิ้นเชิง/ เขตวันํ – ชื่อว่าเขตวัน/ [อารามํ – ยังอาราม]/ โอภาเสตฺวา – ให้ส่องสว่างทั่วแล้ว/ เยน – ไต่/ [ทิสภาเคน
– โดยส่วนแห่งทิศ]/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เตนฺอุปสงฺกมิ; – ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุป
สงฺกมิตฺวา – ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ ภควนฺตํ – ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ อภิเวทฺเตว – ถวายบังคมยิ่งแล้ว/ เอ
กมนฺตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ อณฺฐาสิ. – ได้ยืนอยู่แล้ว/ เอกมนฺตํ – ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ วิฐิตา โข – ยืนอยู่แล้วแล/
สา – นั้น/ เทวตา – เทวดา/ ภควนฺตํ – กับพระผู้มีพระภาคเจ้า/ คายา – ด้วยคาถา/ อชฺฌมภาสิ – ได้กราบทูลยิ่ง
แล้ว/

๒. “พหู – จำนวนมาก/ เทวา – เทวดาทั้งหลาย/ มนุสฺสา จ – มนุษย์ทั้งหลาย ด้วย/ มงคลานิ – ซึ่งมงคล
ทั้งหลาย/ อจินฺตฺตุ. – ได้คิดถึงแล้ว/ อากงฺขมานา – เมื่อมุ่งหวังยิ่ง/ โสตถานํ – ซึ่งความสวัสดี/ [ตวํ –
พระองค์]/ พุทฺธิ – ขอจงตรัสบอก/ มงคลมุตตม”. – ซึ่งมงคลที่สูงสุด/

๓. “อเสวนา จ – การไม่คบ ด้วย/ พาลานํ – ผู้โง่เขลา/ [ปุคฺคานํ – ซึ่งบุคคลทั้งหลาย]/ ปณฺธิตานนฺจ – ผู้
เป็นบัณฑิต ด้วย/ [ปุคฺคานํ – ซึ่งบุคคลทั้งหลาย]/ เสวนา. – การคบ/ ปุชา จ – การบูชา ด้วย/ ปุชฺเณยยานํ
– ผู้สมควรซึ่งการบูชา/ [ปุคฺคานํ – ซึ่งบุคคลทั้งหลาย]/ เอตํ – นั้น/ [จตุพฺพิธกมฺมํ – กรรม ๔ อย่าง]/ มงคล
มุตตม. – เป็นมงคลที่สูงสุด/

๔. “ปฏิรูปเทสวาโส จ - การอาศัยอยู่ในประเทศที่เหมาะสม ด้วย/ ปุพเพ จ - ในกาลก่อน ด้วย/ กตปุณญ
ตา. - ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีบุญที่กระทำแล้ว/ อุตตสมมาปณิธิ จ - การเริ่มตั้งไว้โดยชอบซึ่งตน ด้วย/ เอต
- นั้น/ [ติวิธกมม - กรรม ๓ อย่าง]/ มงคลมุตตม. - เป็นมงคลที่สูงที่สุด/
๕. “พาหุสจจณจ - ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีคำสอนจำนวนมากที่สดับแล้ว ด้วย/ ลิปปณจ - ความเป็นแห่ง
บุคคลผู้มีศิลปะ ด้วย/ วินโย จ - วินัย ด้วย/ สุลิกขิต. - ที่ศึกษามาดีแล้ว/ [บุคฺคเลน - อันบุคคล]/ สุภาสิตา
จ - กล่าวดีแล้ว ด้วย/ ยา - ไต/ วาจา - วาจา/ เอต - นั้น/ [จตุพพิธกมม - กรรม ๔ อย่าง]/ มงคลมุตตม.
- เป็นมงคลที่สูงที่สุด/
๖. “มาตาปิตุ - ซึ่งมารดาและบิดา/ อุပ္ภูฐาน - การบำรุง/ ปุตตหารสส - ซึ่งบุตรและภรรยา/ สงคโห. -
การสงเคราะห์/ อนากุลา จ - ที่ไม่อาภูล ด้วย/ กมนนตา - การงาน/ เอต - นั้น/ [จตุพพิธกมม - กรรม ๔
อย่าง]/ มงคลมุตตม. - เป็นมงคลที่สูงที่สุด/
๗. “ทานญจ - การให้ ด้วย/ ธมฺมจริยา จ - การประพฤติซึ่งธรรม ด้วย/ ญாதกานญจ - ซึ่งญาติทั้งหลาย
ด้วย/ สงคโห. - การสงเคราะห์/ อนวชฺชานิ - ที่มีโทษที่ควรเว้นหามได้/ กมฺมานิ - การงานทั้งหลาย/ เอต -
นั้น/ [จตุพพิธกมม - กรรม ๔ อย่าง]/ มงคลมุตตม. - เป็นมงคลที่สูงที่สุด/
๘. “อารตี - การงด/ วิรตี - การเว้น/ ปาปา - ที่ชั่วช้า/ [กมฺมา - จากกรรม]/ มชฺชปานา จ - จากการดื่มซึ่ง
น้ำเมา ด้วย/ สยโม. - การเว้น/ อปปมาโท จ - ความไม่มัวเมาทั่ว ด้วย/ ธมฺเมสุ - ในธรรมทั้งหลาย/ เอต -
นั้น/ [จตุพพิธกมม - กรรม ๔ อย่าง]/ มงคลมุตตม. - เป็นมงคลที่สูงที่สุด/
๙. “คารโว จ - ความเคารพ ด้วย/ นิวาโต จ - ความถ่อมตน ด้วย/ สนตฺตญฺญิ จ - ความสันโดษ ด้วย/ กตณฺญ
ตา. - ความเป็นแห่งบุคคลผู้รู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นกระทำไว้แล้ว/ กาเลน - ตามกาล/ ธมฺมสฺสวณ - การฟัง
ซึ่งธรรม/ เอต - นั้น/ [ปญฺจวิธกมม - กรรม ๕ อย่าง]/ มงคลมุตตม. - เป็นมงคลที่สูงที่สุด/
๑๐. “ขนตี จ - ความอดทน ด้วย/ โสวจสฺสตา - ความเป็นคนว่าง่าย/ สมณานญจ - ซึ่งเห็นสมณะทั้งหลาย
ด้วย/ ทสฺสนิ. - การพบ/ กาเลน - ตามกาล/ ธมฺมสากัจจา - การสนทนาซึ่งธรรม/ เอต - นั้น/ [จตุพพิธกมม
- กรรม ๔ อย่าง]/ มงคลมุตตม. - เป็นมงคลที่สูงที่สุด/
๑๑. “ตโป จ - ความเพียรเป็นเครื่องยังกิเลสให้ร้อน ด้วย/ พรหมจริยญจ - การประพฤติซึ่งการประพฤติซึ่ง
ธรรมที่ประเสริฐ ด้วย/ อริยสจฺจาน - ซึ่งความจริงที่ประเสริฐทั้งหลาย/ ทสฺสนิ. - การเห็น/ นิพพานสจฺจิ
กิริยา จ - การกระทำซึ่งความดับสนิทให้แจ้ง ด้วย/ เอต - นั้น/ [จตุพพิธกมม - กรรม ๔ อย่าง]/ มงคล
มุตตม. - เป็นมงคลที่สูงที่สุด/
๑๒. “ผุฏฐสฺส - ถูกต้องแล้ว/ โลกธมฺเมหิ - อันธรรมของสัตว์ผู้อาศัยอยู่ในโลกทั้งหลาย/ จิตฺต - จิต/ ยสฺส -
ผู้ใด/ [บุคฺคสฺส - ของบุคคล]/ น กมฺปติ. - ย่อมไม่หวั่นไหว/ อโสภ - ที่มีความเศร้าโศกหามได้/ [จิตฺต -
จิต]/ วิรช - ที่มีกิเลสเพียงดังธูลีไปปราศแล้ว/ [จิตฺต - จิต]/ เขม - อันเกษม/ [จิตฺต - จิต]/ เอต - นั้น/
[จตุพพิธกมม - กรรม ๔ อย่าง]/ มงคลมุตตม. - เป็นมงคลที่สูงที่สุด/

๑๓. “เอตาทิสานี – ที่เป็นเช่นนี้/ [มงคลานี – ซึ่งมงคลทั้งหลาย]/ กตฺวาน – กระทำแล้ว/ [บุคฺคฺลา – บุคคลทั้งหลาย]/ สพฺพตฺถมปฺราชีตา. – เป็นผู้ไม่พ่ายแพ้แล้ว ในศัตรูทั้งหลายทั้งปวง/ สพฺพตฺถ – ทั้งปวง/ [ฐาเนสุ – ในสถานที่ทั้งหลาย]/ โสถึ – ซึ่งความสวัสดิ/ คจฺจนฺติ – ย่อมถึง/ ตํ – นั้น/ [อภฺยฺยตฺติสฺสตีวรมงฺคฺลํ – มงคล ๓๘ ประการ]/ เตสํ – เหล่านั้น/ [เทวมนุสฺसानํ – ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย]/ มงฺคฺลมุตฺตม”นฺติ. – เป็นมงคลที่สูงที่สุด”ดังนี้แล/

มงคลสูตร^๒ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งมงคล/ นิฉฺฐิตํ – จบแล้ว/

๓. การแปลโดยความ

มงคลสูตร^๒

ว่าด้วยมงคล

[๑] ข้าพเจ้า ได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างไปทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

[๒] เทวดาและมนุษย์จำนวนมาก

ต่างมุ่งหวังความสุขดี ร่วมกันคิดถึงเรื่องมงคล

ขอพระองค์ตรัสบอกมงคลอันสูงสุดด้วยเถิด

(พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตอบดังนี้)

[๓] (๑) การไม่คบคนพาล (๒) การคบแต่บัณฑิต

(๓) การบูชาคนที่ควรบูชา

นี้เป็นมงคลอันสูงสุด

[๔] (๔) การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม

(๕) การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน (๖) การตั้งตนไว้ชอบ

นี้เป็นมงคลอันสูงสุด

[๕] (๗) ความเป็นพหูสูต (๘) ความเป็นผู้มีศีลปะ

(๙) วินัยที่ศึกษามาดี (๑๐) วาจาสุภาสิต

นี้เป็นมงคลอันสูงสุด

[๖] (๑๑) การบำรุงมารดาบิดา (๑๒) การสงเคราะห์บุตร

(๑๓) การสงเคราะห์ภรรยา (๑๔) การงานที่ไม่อาภุค

นี้เป็นมงคลอันสูงสุด

^๒ ขุ.ขุ.(ไทย) ๒๕/๑-๑๓/๖-๘

[๗] (๑๕) การให้ทาน (๑๖) การประพาศิธรรม
(๑๗) การสงเคราะห์ญาติ (๑๘) การงานที่ไม่มีโทษ
นี้เป็นมงคลอันสูงสุด
[๘] (๑๙) การงดเว้นจากบาป (๒๐) การเว้นจากการดื่มน้ำเมา
(๒๑) ความไม่ประมาทในธรรม
นี้เป็นมงคลอันสูงสุด
[๙] (๒๒) ความเคารพ (๒๓) ความถ่อมตน (๒๔) ความสันโดษ
(๒๕) ความกตัญญู (๒๖) การพึงธรรมตามกาล
นี้เป็นมงคลอันสูงสุด
[๑๐] (๒๗) ความอดทน (๒๘) ความเป็นคนว่าง่าย
(๒๙) การพบเห็นสมณะ (๓๐) การสนทนาธรรมตามกาล
นี้เป็นมงคลอันสูงสุด
[๑๑] (๓๑) การเฝ้าลาญบาป (๓๒) การประพาศิพรหมจรรย์๒
(๓๓) การเห็นอริยสัจ (๓๔) การทำนิพพานให้แจ้ง
นี้เป็นมงคลอันสูงสุด
[๑๒] (๓๕) จิตของผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว
(๓๖) จิตไม่เศร้าโศก (๓๗) จิตปราศจากธุลี (๓๘) จิตเกษม
นี้เป็นมงคลอันสูงสุด
[๑๓] เทวดาและมนุษย์ทำมงคลดังกล่าวมานี้แล้ว
ไม่พ่ายแพ้ข้าศึกทั้งปวง ย่อมถึงความสวัสดิ์ในที่ทุกสถาน
ทั้ง ๓๘ ประการนั้น เป็นมงคลอันสูงสุด
ของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น

๔. สรุป

มงคล ๓๘ ประการ ได้แก่ ๑) การไม่คบคนพาล ๒) การคบแต่บัณฑิต ๓) การบูชาคนที่ควรบูชา ๔) การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ๕) การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน ๖) การตั้งตนไว้ชอบ ๗) ความเป็นพหูสูต ๘) ความเป็นผู้มีศิลปะ ๙) วินัยที่ศึกษามาดี ๑๐) วาจาสุภาพ ๑๑) การบำรุงมารดาบิดา ๑๒) การสงเคราะห์บุตร ๑๓) การสงเคราะห์ภรรยา ๑๔) การงานที่ไม่อาภูล ๑๕) การให้ทาน ๑๖) การประพฤติธรรม ๑๗) การสงเคราะห์ญาติ ๑๘) การงานที่ไม่มีโทษ ๑๙) การงดเว้นจากบาป ๒๐) การเว้นจากการดื่มสุรา ๒๑) ความไม่ประมาทในธรรม ๒๒) ความเคารพ ๒๓) ความถ่อมตน ๒๔) ความสันโดษ ๒๕) ความกตัญญู ๒๖) การฟังธรรมตามกาล ๒๗) ความอดทน ๒๘) ความเป็นคนว่าง่าย ๒๙) การพบเห็นสมณะ ๓๐) การสนทนารวมตามกาล ๓๑) การเผผลาญบาป ๓๒) การประพฤติพรหมจรรย์ ๓๓) การเห็นอริยสัจ ๓๔) การทำนิพพานให้แจ้ง ๓๕) จิตของผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว ๓๖) จิตไม่เศร้าโศก ๓๗) จิตปราศจากธุลี ๓๘) จิตเกษม

๕. ข้อคิดตามหลักกรรม

มงคล ๓๘ ประการ แบ่งเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

ระดับปฐม ตั้งแต่มงคลข้อ ๑ - ๑๐ เป็นระดับฝึกหัดพัฒนา เตรียมความพร้อมให้กับตนเอง

ระดับมัธยม ตั้งแต่มงคลข้อ ๑๑ - ๒๕ เป็นระดับสร้างเนื้อสร้างตัว รักและดูแลคนที่ตนรัก และร่วมกันสร้างสังคมให้น่าอยู่อาศัย

ระดับอุดม ตั้งแต่มงคลข้อ ๒๖ - ๓๘ เป็นระดับสูง เป็นระดับที่จะต้องเข้าหาธรรม เข้าวัดฟังธรรม พบปะสนทนารวม อยู่อย่างเข้าใจโลกเข้าใจธรรม ประพฤติปฏิบัติมุ่งความหลุดพ้น

บทที่ ๓

กรณียเมตตสูตร

บทนี้ จะกล่าวกรณียเมตตสูตร คือ พระสูตรที่ว่าด้วยเจริญเมตตา ประกอบด้วยคาถาตามแบบฉันทลักษณ์ ภาษาบาลี จำนวน ๑๐ บท ปรากฏในขุททกปาฐะของพระสุตตันตปิฎก กรณียเมตตสูตร มีเนื้อหาคุ้มกันภัยอันตราย เทวดารักษาคุ้มครอง และศัตรูที่คิดร้ายก็จะกลายเป็นมิตร พระพุทธเจ้าได้ประทานแก่พระภิกษุที่ไปปฏิบัติธรรมในป่า

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๙. เมตตสูตร

๑. กรณียเมตตกุสเลน ยนตสนฺตํ ปทํ อภิสเมจจ.

สกุโก อุชฺช จ สุหุชฺช จ สุวโจ จสฺส มฺหํ อนติมานี.

๒. สนฺตฺสสโก จ สุภโร จ อปฺปกิจฺโจ จ สลฺลหฺกฺวุตฺติ.

สนฺตินฺทริโย จ นิปโก จ อปฺปคฺพโก กุเลสฺวนนฺคิทฺโธ.

๓. น จ ขุทฺทมาจเร กิณฺจิ เยน วิณฺญ ปเร อุปฺวเทยฺย.

สุชีโนว เขมิโน โหนฺตุ สพฺพสฺตฺตา ภวนฺตุ สุชีตฺตฺตา.

๔. เป เกจิ ปาณญฺตฺตฺติ ตสา วา ถาวรา วณฺวเสสา.

ทีฆา วา เยว มหนฺตา มชฺฌิมา รสฺสกา อณฺุกฺกุลา.

๕. ทิฏฺฐา วา เยว อทิฏฺฐา เป ว พฺุเร วสนฺติ อวิพฺุเร.

ภูตา ว สมภเวสึ ว สพฺพสฺตฺตา ภวนฺตุ สุชีตฺตฺตา.

๖. น ปโร ปรี นิกฺขเพถ นาติมณฺเญถ กตฺถจิ น กณฺจิ.

พยาโรสนา ปฏฺิขสฺสณฺยา นาณญฺมณฺญสฺส ทฺกขมิจฺเจยฺย.

๗. มาตา ยถา นิยํ ปุตฺตมายฺสา เอกปุตฺตมนฺรฺกฺเข.

เอวมปิ สพฺพญฺเตสุ มานสํ ภาวเย อปริมาณํ.

๘. เมตตญจ สพฺพโลกสฺมิ มานสํ ภาวเย อปริมาณํ.

อุทฺธํ อโธ จ ติริยญจ อสมฺพารํ อเวรมสฺปตฺตํ.

๙. ติฏฺฐํ จรี นิสินฺโน ว สยาโน ยาวตาสฺส วิตมิทฺโธ.

เอตํ สตี อธิญฺญะยฺย พฺรหฺมเมตํ วิหารมิธฺมาหุ.

๑๐. ทิฏฺฐิญจ อนฺุปคฺคมม สีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน.

กาเมสุ วินย เคธํ น ทิ ชาตฺตคฺคพฺกเสยฺย ปฺน เรตีติ.

เมตตสูตรํ นิฏฺฐิตํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๙. เมตตสูตร – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งความเอ็นดู/

๑. กรณียมตถกุสเลน – พึงกระทำ ผู้ฉลาดในประโยชน์/ [บุคฺคเลน – อันบุคคล]/ ยนฺตสนฺตํ – ที่สงบแล้ว นั้น
ใด/ [กิจจํ – กิจ]/ ปทํ – ซึ่งบท/ อภิสเมจฺจ. – บรรลุยิ่งแล้ว/ [บุคฺคโล – บุคคล]/ สกโก – เป็นผู้อาจหาญ/ อุชฺช
จ – เป็นผู้ชื้อตรง ด้วย/ สุหุชฺช จ – เป็นผู้เคร่งครัด ด้วย/ สุวโจ จสฺส – เป็นผู้ที่ควรว่ากล่าวได้โดยง่าย ด้วย พึง
เป็น/ มุทุ – เป็นผู้อ่อนโยน/ อนติมานิ. – เป็นผู้ไม่ถือตัวว่าเป็นผู้ไม่สูงกว่าโดยปกติ/

๒. สนฺตุสสโก จ – เป็นผู้ยินดีด้วยวัตถุที่มีอยู่ ด้วย/ สุกโร จ – เป็นผู้ที่ควรเลี้ยงได้โดยง่าย ด้วย/ อปฺปกิจฺโจ จ
– เป็นผู้มีกิณน้อย ด้วย/ สลฺลหุทฺตติ. – เป็นผู้มีความประพฤติเบา/ สนฺตินทริโย จ – เป็นผู้มีอินทริย์ที่สงบแล้ว
ด้วย/ นิปโก จ – เป็นผู้มีความปัญญาเป็นเครื่องรักษา ด้วย/ อปฺปคพฺโภ – เป็นผู้ไม่คะนอง/ กุเลสนุนฺนิตฺโธ. – เป็น
ผู้ไม่ยึดติดในตระกูลทั้งหลาย/

๓. น – หามิได้/ จ – อนึ่ง/ [บุคฺคโล – บุคคล]/ ขุทฺทมจเร – พึงประพฤติ ซึ่งกรรมที่ชั่วช้าเล็กน้อย/ กิลฺลจิ –
อะไร ๆ/ เยน – เพราะเหตุใด/ วิณฺญ – ผู้รู้แจ้งโดยปกติ/ [บุริสา – บุรุษทั้งหลาย]/ ปเร – เหล่าอื่น/ [บุคฺคเล
– ซึ่งบุคคลทั้งหลาย]/ อุปวเทยฺส. – พึงเข้าไปว่ากล่าว/ ภิกฺขุในธรรมวินัยนี้/ สุขิโนว – เป็นผู้มีความสุขแล/ เข
มิโน – เป็นผู้มีความเกษม/ โหนฺตุ – จงเป็นเถิด/ สพฺพสฺตตา – สัตว์ทั้งปวงทั้งหลาย/ ภาวนฺตุ – จงเป็นเถิด/
สุจิตฺตตา. – เป็นผู้มีตนที่ถึงแล้วซึ่งความสุข/

๔. เย เกจิ – เหล่าใดเหล่าหนึ่ง/ ปาณญตฺตติ – สัตว์ผู้มีลมปราณทั้งหลาย มีอยู่/ ตสา วา – เป็นผู้สะดุ้งบ้าง/
ถาวรฺว – เป็นผู้มั่นคง/ อนวเสสา. – เป็นผู้มีส่วนเหลือลงหามิได้/ ทิฆา วา – เป็นผู้สูงบ้าง/ เยาว – เหล่าใดแล/
[ปาณา – สัตว์ผู้มีลมปราณทั้งหลาย]/ มหนฺตา – เป็นผู้ใหญ่โต/ มขณฺนิมา – เป็นผู้มีในท่ามกลาง/ รสสกา –
เป็นผู้ต่ำ/ อณฺณกุลา. – เป็นผู้ผอมหรืออ้วน/

๕. ทิฏฐฺว วา – เป็นผู้ที่เห็นแล้วบ้าง/ เยาว – เหล่าใดแล/ [ปาณา – สัตว์ผู้มีลมปราณทั้งหลาย]/ อทิฏฐฺว –
เป็นผู้ที่ไม่เคยเห็นแล้ว/ เยาว – เหล่าใดแล/ [ปาณา – สัตว์ผู้มีลมปราณทั้งหลาย]/ ทูเร – ในที่ไกล/ วสนฺติ –
ย่อมอาศัยอยู่/ อวิทูเร. – ในสถานที่ไม่ไกล/ ภูตา ว – สัตว์ผู้มีร่างกายที่เป็นแล้วทั้งหลายบ้าง/ สมภเวสี ว –
สัตว์ผู้แสวงหาซึ่งความเกิดพร้อมโดยปกติทั้งหลายบ้าง/ สพฺพสฺตตา – สัตว์ทั้งปวงทั้งหลาย/ ภาวนฺตุ – จงเป็น
เถิด/ สุจิตฺตตา. – เป็นผู้มีตนที่ถึงแล้วซึ่งความสุข/

๖. น – หามิได้/ ปโร – อื่น/ [บุคฺคโล – บุคคล]/ ปรี – อื่น/ [บุคฺคลํ – ซึ่งบุคคล]/ นิภพฺเพถ – พึงข่มเหง/ นา
ติมฺลญฺเณถ – ไม่พึงดูหมิ่น/ กตฺถจิ – ไหน ๆ/ [กาเล – ในกาล]/ น – หามิได้/ กณฺจิ. – ซึ่งใคร ๆ/ [บุคฺคโล –
บุคคล]/ พยาโรสนา – เพราะความกริ้วกราด/ ปฏฺิษสญฺญา – เพราะสัญญาว่าเป็นธรรมที่มีความกระเทือกกลับ
ได้/ นาณญฺมณฺญสฺส – หามิได้ แก่กันและกัน/ ทุภฺขมิจฺเจยฺย. – พึงปรารถนา ซึ่งความทุกข์/

๗. มาตา – มารดา/ ยถา – ฉันทใด/ นิยํ – ของตนเอง/ ปุตฺตมายฺสา – ซึ่งบุตร ด้วยความเป็นอยู่/ เอกปุตฺตม
นุรฺกฺเข. – พึงตามรักษา ซึ่งบุตรคนเดียว/ เอวฺมปิ – แม้ฉันทนั้น/ สพฺพญฺเตสุ – ในสัตว์ผู้มีร่างกายที่เป็นแล้วทั้ง
ปวงทั้งหลาย/ มานสํ – ที่มีในใจ/ [เมตฺตํ – ที่ปร่วมกันแล้วด้วยความเป็นแห่งมิตร/ จิตฺตํ – ยังจิต]/ ภาวเย –
พึงให้เจริญ/ อปริมาณํ. – ให้มีประมาณหามิได้/

๘. เมตตยจ - อนึ่ง ที่ไปร่วมกันแล้วด้วยความเป็นแห่งมิตร/ [จิตต์ - ยังจิต]/ สัพพโลกสมิ - ในสัตว์โลกทั่วทั้งปวง/ มานสิ - ที่มีในใจ/ ภวเย - พึงให้เจริญ/ อปริมาณิ - ให้มีประมาณหามิได้/ อุทฺธ - ในทิศเบื้องบน/ อโร จ - ในทิศเบื้องล่าง ด้วย/ ติริยญจ - ในทิศเบื้องกลาง ด้วย/ อสมพาริ - ให้กว้างขวาง/ อเวรมสปัตติ - ให้ไม่มีเวรและไม่มีศัตรู/

๙. [บุคฺคโล - บุคคล]/ ติฏฺฐิ - ผู้ยืนอยู่/ จริ - ผู้เดินไปอยู่/ นิสินโน ว - ผู้นั่งแล้วบ้าง/ สยาโน - ผู้นอนอยู่/ ยาวตาสส - โดยกาลมีกำหนดเพียงใด พึงเป็น/ วิตมิทฺโธ. - เป็นผู้ยังไม่่วง/ เอตํ - นั้น/ สติ - ซึ่งการตามระลึก/ อธิฏฺฐเยย - พึงตั้งไว้ยิ่ง/ [ปณฺธิตา - บัณฑิตทั้งหลาย/ พุทฺธเมตํ - ว่าเป็นธรรมเป็นเครื่องพำนักอยู่ของบุคคลผู้ประเสริฐ นั้น/ วิหารมิมมาหุ. - กล่าวเรียกแล้ว ซึ่งการพำนักอยู่ ในพระธรรมและพระวินัยนี้/

๑๐. ภิฏฺฐิณจ - อนึ่ง ซึ่งความเห็น/ อนุปคฺคมม - ไม่เข้าถึงแล้ว/ สิลวา - เป็นผู้มีศีล/ ทสฺสเนน - ด้วยความเห็น/ สมปนฺโน. - เป็นผู้ถึงพร้อมแล้ว/ กาเมสุ - ในกามทั้งหลาย/ วินย - กำจัดแล้ว/ เคธํ - ซึ่งความละโมภ/ น - หา มิได้/ หิ - ก็/ ชาตคฺคพฺภเสยฺย - ซึ่งที่เป็นที่นอนคือครรภ์ของสัตว์เกิด/ ปุนเรติ'ติ. - ย่อมถึงอีก'ดังนี้แล/

เมตตสุตฺตํ - เมตตาสูตฺร/ นิฏฺฐิตํ - จบแล้ว/

ขุทฺทกปาฐปาฬิ - บาลีแห่งขุทฺทกปาฐะ/ นิฏฺฐิตา - จบแล้ว/

๓. การแปลโดยความ

๙. เมตตสุตฺร^๓

ว่าด้วยการแผ่เมตตา

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุทั้งหลายผู้อยู่ป่า ดังนี้)

[๑] ผู้ฉลาดในประโยชน์มุ่งหวังบรรลุสันตบพ

ควรบำเพ็ญกรณียกิจควรเป็นผู้อาจหาญ ซื่อตรง

เคร่งครัด ว่องไว อ่อนโยน และไม่เย่อหยิ่ง

[๒] ควรเป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจน้อย

มีความประพฤติเบา มีอินทรีย์สงบ มีปัญญารักษาดน

ไม่คะนอง ไม่ยึดติดในตระกูลทั้งหลาย

[๓] อนึ่ง ไม่ควรประพฤติความเสียหายใด ๆ

ที่จะเป็นเหตุให้วิญญูชนเหล่าอื่นตำหนิเอาได้

(ควรแผ่เมตตาไปในสรรพสัตว์อย่างนี้ว่า)

ขอสัตว์ทั้งปวงจงมีความสุข

มีความเกษม มีตนเป็นสุขเถิด

^๓ ขุ.ขุ.(ไทย) ๒๕/๑-๑๐/๒๐-๒๒

[๔] คือ เหล่าสัตว์ที่ยังเป็นผู้หว่าดสะดุ้งหรือเป็นผู้มันคง
ขอสัตว์เหล่านั้นทั้งหมดจงมีตนเป็นสุขเถิด
เหล่าสัตว์ที่มีขนาดกายยาว ขนาดกายใหญ่ ขนาดกายปานกลาง
ขนาดกายเตี้ย ขนาดกายผอม หรือขนาดกายอ้วน
ขอสัตว์เหล่านั้นทั้งหมดจงมีตนเป็นสุขเถิด
[๕] เหล่าสัตว์ที่เคยเห็นก็ดี เหล่าสัตว์ที่ไม่เคยเห็นก็ดี
เหล่าสัตว์ที่อยู่ใกล้และอยู่ไกลก็ดี ญาติหรือสัมภเวสีก็ดี
ขอสัตว์เหล่านั้นทั้งหมดจงมีตนเป็นสุขเถิด
[๖] ไม่ควรข่มเหง ไม่ควรดูหมิ่นกันและกันในทุกโอกาส
ไม่ควรปรารณาทุกข์แก่กันและกัน
เพราะความโกรธและความแค้น
[๗] ควรแผ่เมตตาจิตอย่างไม่มีประมาณไปยังสรรพสัตว์
จุณมารดาเฝ้าถนอมบุตรคนเดียวด้วยชีวิต ฉะนั้น
[๘] อนึ่ง ควรแผ่เมตตาจิตอย่างไม่มีประมาณ
กว้างขวาง ไม่มีเวร ไม่มีศัตรูไปยังสัตว์โลกทั่วทั้งหมด
ทั้งชั้นบน ชั้นล่าง และชั้นกลาง
[๙] ผู้แผ่เมตตาจะเย็น เดิน นิ่ง หรือนอน
ควรตั้งสติไว้ตลอดเวลาที่ยังไม่ว่าง
นักปราชญ์เรียกการอยู่ด้วยเมตตานี้ว่า พรหมวิหาร
[๑๐] อนึ่ง ผู้แผ่เมตตาที่ไม่ยึดถือทิฐิ
มีศีล ถึงพร้อมด้วยทัสสนะ
กำจัดความยินดีในกามคุณได้แล้ว
ก็จะไม่เกิดในภพอีกต่อไป

๔. สรุป

กรณียเมตตสูตร เป็นแม่แบบของคาถาเมตตามหานิยม เป็นที่รักของทั้งเทพเทวดา มนุษย์และปีศาจทั้งหลาย ทั้งปวง แม้จะอยู่ป่าที่บนาสะพริงกลัว ด้วยอำนาจแห่งกรณียเมตตสูตร จะทำให้ผู้สวดสาธยายกลายเป็นที่รักของเจ้าป่าเจ้าเขาในพื้นที่ จะทำให้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

กรณียเมตตสูตร เป็นพระสูตรที่สอนเกี่ยวกับการมีเมตตาและความปรารถนาดีต่อผู้อื่น โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้:

๑. การมีเมตตาต่อทุกคน : พัฒนาความรักและความปรารถนาดีต่อทุกคนโดยไม่มีการแบ่งแยก
๒. ผู้อาจหาญ ซื่อตรง : เป็นที่น่าเกรงขาม สง่าผ่าเผย ตรงต่อหลักการ
๓. วาง่าย อ่อนโยน ไม่เย่อหยิ่ง : เป็นคนง่ายๆ ยอมรับฟังคำของผู้อื่น มีความสุภาพอ่อนโยน ไม่หยิ่งยโส เข้า
ได้กับทุกคน
๔. มีความสันโดษ : อยู่อย่างเรียบง่าย ไม่เป็นที่หวาดระแวงของเจ้าของพื้นที่
๕. มีอินทรีย์สงบ : นั่งสงบระงับภายใน ไม่โอ้อวดพุ่มพวย สำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ
๖. มีปัญญารักษาตน : ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ใช้ความรู้ความสามารถ ไม่แสดงอารมณ์

บทที่ ๔

พาหิยสูตร

บทนี้ จะกล่าวพาหิยสูตร เป็นเรื่องของกุลบุตรพาหิยทวารุจิริยะ ขณะที่พระพุทธเจ้ากำลังบิณฑบาต พาหิยะได้ขอร้องพระพุทธองค์ให้แสดงธรรมโดยย่อ เพราะไม่ทราบว่าภัยอันตรายแห่งชีวิตจะเกิดขึ้นกับพระพุทธองค์หรือตนเอง เกรงจะไม่เข้าถึงธรรม เมื่อฟังธรรมแล้วได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ จากนั้น ถูกแม่โคขวิดปรีณิพพานในเวลานั้น

ตัวอย่าง

๑. บาลี

“ตสมาดิห เต พาหิย เอวํ สิกขิตัพพ ‘ทิฏฐุ ทิฏฐมตฺตํ ภวิสฺสตี สุเต สุตมตฺตํ ภวิสฺสตี มุเต มุตมตฺตํ ภวิสฺสตี วิญญาเต วิญญาตมตฺตํ ภวิสฺสตี’ติ. เอวณฺหิ เต พาหิย สิกขิตัพพ. ยโต โข เต พาหิย ทิฏฐุ ทิฏฐมตฺตํ ภวิสฺสตี สุเต สุตมตฺตํ ภวิสฺสตี มุเต มุตมตฺตํ ภวิสฺสตี วิญญาเต วิญญาตมตฺตํ ภวิสฺสตี ตโต ตวํ พาหิย น เตน ยโต ตวํ พาหิย น เตน ตโต ตวํ พาหิย น ตตถ ยโต ตวํ พาหิย น ตตถ ตโต ตวํ พาหิย เนวํ น หุํ น อุกฺกมฺมตฺเรน. เอเสวณฺโต ทุกฺขสฺสา”ติ.

อถ โข พาหิยสฺส ทวารุจิริยสฺส ภควโต อิมายํ สํชิตตาย ฌมฺมเทสํนาย ตาวทเว อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺุจฺจิ.

อถ โข ภควา พาหิยํ ทวารุจิริยํ อิมินา สํชิตเตน โอวาเทน โอวทิตฺวา ปฏฺกามิ. อถ โข อจิรปฏฺกนตฺสส ภควโต พาหิยํ ทวารุจิริยํ คาวี ตฺรณฺวจฺฉา อธิปติตฺวา ชีวิตา โวรฺโรเปสฺสิ.

อถ โข ภควา สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏฺกิกฺกนฺโต สมพฺพุเลหิ ภิกฺขุหิ สพฺธิ นคฺรมหา นิกฺขมิตฺวา อทฺทส พาหิยํ ทวารุจิริยํ กาลงฺกตํ ทิสฺวาน ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสิ “คณฺหถ ภิกฺขเว พาหิยสฺส ทวารุจิริยสฺส สรรีกรํ มณฺจกํ อาโรเปตฺวา นีหริตฺวา ฌาเปถ ญฺปณฺจสฺส กโรถ. สพฺพหฺมจาริ โว ภิกฺขเว กาลงฺกโต”ติ.

“เอวํ ภนฺเต”ติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปฏฺกิสฺสุตฺวา พาหิยสฺส ทวารุจิริยสฺส สรรีกรํ มณฺจกํ อาโรเปตฺวา นีหริตฺวา ฌาเปตฺวา ญฺปณฺจสฺส กตฺวา เยน ภควา เตนฺุปสํกมฺิสุ อฺุปสํกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ. เอกมฺนฺตํ นิสฺสนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโณ “ททฺธมฺ ภนฺเต พาหิยสฺส ทวารุจิริยสฺส สรรีรํ ญฺโป จสฺส กโต. ตสฺส กา คติ โภ อภิสฺมปฺราโย”ติ? “ปณฺทิตโต ภิกฺขเว พาหิโย ทวารุจิริโย ปจฺจปาที ฌมฺมสฺสาณฺุณฺมํ น จ มํ ฌมฺมาธิกรณํ วิเหเสสฺสิ. ปรีณิพฺพุโต ภิกฺขเว พาหิโย ทวารุจิริโย”ติ.

อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายุํ อิมํ อุทธานํ อุทาเนสฺสิ—

“ยตถ อาโป จ ปถวี เตโช วาโย น คาสติ.

น ตตถ สุกกา โชตนฺติ อาทิจฺโจ นปฺปกาสติ.

น ตตถ จนฺทิมหา ภาติ ตโม ตตถ น วิชฺชติ.

“ยทา จ อตฺตนาเวทิ มฺุณิ โมนฺเนน พฺราหฺมโณ.

อถ รฺูปา อรฺูปา จ สุขทุกฺขา ปมฺุจฺจติ”ติ. ทสมํ.

(อยมปิ อุทาโน วุตโต ภควตา อิติ เม สุตฺนติ.)

๒. การแปลคำต่อคำ

“ตสมาติห – เพราะเหตุนั้น ในพระธรรมและพระวินัยนี้/ เต – อันท่าน/ พาหิย – ดูก่อนพาหิยะ/ เอว – อย่าง
นี้/ ลิกขิตัพพ – พึงสำเหนียก/

‘รูป – ครั้นเมื่อรูป/ ทิฏฐุ – อันท่านเห็นแล้ว/ [รูป – รูป]/ ทิฏฐมตฺต – เป็นรูปสักว่าอันท่านเห็นแล้ว/ ภวิส
สติ – จักเป็น/

[สทฺเท – ครั้นเมื่อเสียง]/ สุต – อันท่านได้ยินแล้ว/ [สทฺทชาต – เสียง]/ สุตมตฺต – เป็นเสียงสักว่าอันท่านได้
ยินแล้ว/ ภวิสสติ – จักเป็น/

[อารมฺมเณ – ครั้นเมื่ออารมณ์]/ มฺเต – อันท่านรับทราบแล้ว/ [อารมฺมณ – อารมณ์]/ มตฺตมตฺต – เป็นอารมณ์
สักว่าอันท่านรับทราบแล้ว/ ภวิสสติ – จักเป็น/

[อารมฺมเณ – ครั้นเมื่อธรรม]/ วิญญาเต – อันท่านรู้แจ้งแล้ว/ [ธมฺมชาต – ธรรม]/ วิญญาตมตฺต – เป็นธรรม
สักว่าอันท่านรู้แจ้งแล้ว/ ภวิสสตีติ. – จักเป็น’ ดังนี้/

เอวณฺหิ – อย่างนี้แล/ เต – อันท่าน/ พาหิย – ดูก่อนพาหิยะ/ ลิกขิตัพพ. – พึงสำเหนียก/

ยโต โข – ในกาลใดแล/ เต – อันท่าน/ พาหิย – ดูก่อนพาหิยะ/

‘รูป – ครั้นเมื่อรูป/ ทิฏฐุ – อันท่านเห็นแล้ว/ [รูป – รูป]/ ทิฏฐมตฺต – เป็นรูปสักว่าอันท่านเห็นแล้ว/ ภวิส
สติ – จักเป็น/

[สทฺเท – ครั้นเมื่อเสียง]/ สุต – อันท่านได้ยินแล้ว/ [สทฺทชาต – เสียง]/ สุตมตฺต – เป็นเสียงสักว่าอันท่านได้
ยินแล้ว/ ภวิสสติ – จักเป็น/

[อารมฺมเณ – ครั้นเมื่ออารมณ์]/ มฺเต – อันท่านรับทราบแล้ว/ [อารมฺมณ – อารมณ์]/ มตฺตมตฺต – เป็นอารมณ์
สักว่าอันท่านรับทราบแล้ว/ ภวิสสติ – จักเป็น/

[อารมฺมเณ – ครั้นเมื่อธรรม]/ วิญญาเต – อันท่านรู้แจ้งแล้ว/ [ธมฺมชาต – ธรรม]/ วิญญาตมตฺต – เป็นธรรม
สักว่าอันท่านรู้แจ้งแล้ว/ ภวิสสติ. – จักเป็น/

ตโต – ในกาลนั้น/ ตว – ท่าน/ พาหิย – ดูก่อนพาหิยะ/ น – หามิได้/ เตน – เพราะเหตุนั้น/ ยโต – ในกาล
ใด/ ตว – ท่าน/ พาหิย – ดูก่อนพาหิยะ/ น – หามิได้/ เตน – เพราะเหตุนั้น/ ตโต – ในกาลนั้น/ ตว – ท่าน/ พาหิย –
ดูก่อนพาหิยะ/ น – หามิได้/ ตตฺถ. – ในเพราะเหตุนั้น/

ยโต – ในกาลใด/ ตว – ท่าน/ พาหิย – ดูก่อนพาหิยะ/ น – หามิได้/ ตตฺถ – ในเพราะเหตุนั้น/ ตโต – ในกาล
นั้น/ ตว – ท่าน/ พาหิย – ดูก่อนพาหิยะ/ เนวฺริ – หามิได้นั้นแล ในโลกนี้/ น – หามิได้/ หุ – อื่น/ [โลเก – ในโลก]/
น – หามิได้/ อุกฺกมฺมตฺเรน. – โดยระหว่างแห่งโลกทั้งสอง/ เอสฺเสนโต – ธรรมนั้นนั้นแล เป็นที่สุด/ ทุกฺขสฺสา”ติ. –
แห่งความทุกข์”ดังนี้/

อล โข – ครั้งนั้นแล/ พาหิยสฺส – ชื่อว่าพาหิยะ/ [ปุริสส – แก่บุรุษ]/ ทาธุจิริยสฺส – ผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้/
ภควโต – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/ อิมาย – นี้/ สํขิตฺตาย – ทรงแสดงแล้วโดยย่อ/ ธมฺมทฺสณาย – ด้วยการแสดงซึ่ง
ธรรม/ ตาวทฺเว – ในขณะนั้นนั้นแล/ อนฺนปาทาย – เพราะความไม่เข้าไปยึดถือ/ อาสเวหิ – จากกิเลสเป็นเครื่องยังสัตว์
ให้ไหลไปทั่วทั้งหลาย/ จิตฺต – จิต/ วิมฺมจฺจิ. – หลุดพ้นโดยพิเศษแล้ว/

อด โข - ครั้งนั้นแล/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ พาหิย์ - ชื่อว่าพาหิยะ/ ทารุจิริย - ผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้/ [ปริส - กับบุรุษ]/ อิมินา - นี้/ สงฺขิตฺเตน - ที่ทรงแสดงแล้วโดยย่อ/ โอวาเทน - ด้วยการกล่าวสอน/ โอวทิตฺวา - ตรัสสอนแล้ว/ ปกฺกามิ. - เสด็จก้าวออกไปแล้ว/ อด โข - ครั้งนั้นแล/ อจิรปฏฺกนฺตสฺส - เสด็จก้าวออกไปแล้วโดยกาลไม่นาน/ ภควโต - เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า/ พาหิย์ - ชื่อว่าพาหิยะ/ ทารุจิริย - ผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้/ [ปริส - ซึ่งบุรุษ]/ คาวิ - แม่โค/ ตรุณฺวจฺฉา - ตัวมีลูกอ่อน/ อธิปตฺติวา - ขวิดแล้ว/ ชีวตา - จากชีวิต/ โวโรเปสิ. - ปลงลงแล้ว/

อด โข - ครั้งนั้นแล/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ สาวตฺถิย - สูเมืองชื่อว่าสาวตฺถิ/ ปิณฺทาย - เพื่อก่อนข้าว/ จริตฺวา - เสด็จเที่ยวไปแล้ว/ ปจฺจาภตฺต - ในภายหลังแห่งข้าวสวย/ ปิณฺทปาตปฏิกฺกนฺโต - เสด็จก้าวกลับแล้วจากปิณฺทปาต/ สมฺพทุเลหิ - ผู้มากพร้อม/ ภิกฺขุหิ - ด้วยภิกษุทั้งหลาย/ สหธิ - กับ/ นครมฺหา - จากพระนคร/ นิคมิตฺวา - เสด็จออกแล้ว/ อทฺทส - ได้ทอดพระเนตรแล้ว/ พาหิย์ - ชื่อว่าพาหิยะ/ ทารุจิริย - ผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้/ [ปริส - ซึ่งบุรุษ]/ กาลงกต - ผู้กระทำแล้วซึ่งกาละ/

[ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า]/ ทิสฺวาน - ครั้นทอดพระเนตรแล้ว/ ภิกฺขุ - ซึ่งภิกษุทั้งหลาย/ อามนฺเตสิ - ตรัสเรียกมาแล้ว/ “คณฺหล - ขอจงถือเอา/ [ตฺมฺเห - เรอทั้งหลาย]/ ภิกฺขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ พาหิยสฺส - ชื่อว่าพาหิยะ/ ทารุจิริยสฺส - ผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้/ [ปริสส - ของบุรุษ]/ สรริก - ซึ่งร่าง/ มณฺจก - สูเตียงน้อย/ อาโรเปตฺวา - ยกวางแล้ว/ นิหริตฺวา - นำไปแล้ว/ ฌาเปล - ขอจงเผา/ [ตฺมฺเห - ท่านทั้งหลาย]/ ญฺปนฺจสฺส - ซึ่งสญฺญ ด้วย แก่บุรุษผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้ ชื่อว่าพาหิยะผู้นั้น/ กโรถ. - จงกระทำเถิด/ สพฺรหมจาริ - ผู้เป็นไปกับด้วยบุคคลผู้ประพฤติซึ่งธรรมที่ประเสริฐโดยปกติ/ [ปุคฺคโล - บุคคล]/ โว - ของท่านทั้งหลาย/ ภิกฺขเว - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ กาลงฺกโต”ติ. - เป็นผู้กระทำแล้วซึ่งกาละ”ดังนี้/

“เอว - อย่างนี้/ ฆนฺเต”ติ โข - ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ”ดังนี้แล/ เต - เหล่านั้น/ ภิกฺขุ - ภิกษุทั้งหลาย/ ภควโต - ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า/ ปฏิสฺสฺตฺวา - ฟังตอบแล้ว/ พาหิยสฺส - ชื่อว่าพาหิยะ/ ทารุจิริยสฺส - ผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้/ [ปริสส - ของบุรุษ]/ สรริก - ซึ่งร่าง/ มณฺจก - สูเตียงน้อย/ อาโรเปตฺวา - ยกวางแล้ว/ นิหริตฺวา - นำไปแล้ว/ ฌาเปตฺวา - ให้เผาไหม้แล้ว/ ญฺปนฺจสฺส - ซึ่งสญฺญ ด้วย แก่บุรุษผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้ ชื่อว่าพาหิยะผู้นั้น/ ภควา - กระทำแล้ว/ เยน - ไດ/ [ทิสฺสาภาเคน - โดยส่วนแห่งทิศ]/ ภควา - พระผู้มีพระภาคเจ้า/ เตนฺอุปสงฺกมฺมิสุ; - ก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว โดยส่วนแห่งทิศนั้น/ อุปสงฺกมิตฺวา - ครั้นก้าวเข้าไปหาด้วยดีแล้ว/ ภควนฺต - ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า/ อภิวาเทตฺวา - ถวายบังคมยั้งแล้ว/ เอกมนฺต - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสิตฺสุ. - นั่งแล้ว/ เอกมนฺต - ณ ส่วนที่สุดข้างหนึ่ง/ นิสินฺนา โข - นั่งแล้วแล/ เต - เหล่านั้น/ ภิกฺขุ - ภิกษุทั้งหลาย/ ภควนฺต - กับพระผู้มีพระภาคเจ้า/ เอตทวโฏ - ได้กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น/

“[อมฺเหติ - อันข้าพเจ้าทั้งหลาย]/ ททฺฒ - เผาไหม้แล้ว/ ฆนฺเต - ข้าแต่ท่านผู้เจริญ/ พาหิยสฺส - ชื่อว่าพาหิยะ/ ทารุจิริยสฺส - ผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้/ [ปริสส - ของบุรุษ]/ สรริ. - สรริระ/

ญโป - สญฺญ/ จสฺส - อนึ่ง แก่บุรุษผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้ ชื่อว่าพาหิยะผู้นั้น/ [อมฺเหติ - อันข้าพเจ้าทั้งหลาย]/ กโต. - กระทำแล้ว/ กา - เป็นอย่างไร/ คติ - ภูมิเป็นที่ไป/ โก - เป็นอย่างไร/ อภิสมฺปฺราโย”ติ? - ภาพที่พึงไปพร้อมเฉพาะในเบื้องต้น”ดังนี้/

“**ปณฺธิโต** – เป็นผู้ดำเนินความเป็นอยู่ด้วยปัญญา/ **ภิกฺขเว** – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **พาหิโย** – ชื่อว่าพาหิยะ/ **[ปุริโส – บุรุษ]/ ทารุจิริโย** – ผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้/ **ปจฺจปาติ** – ดำเนินไปแล้ว/ **ธมฺมสฺถาณธมฺมํ** – ตามธรรมที่สมควรแก่ธรรม/ **น** – หามิได้/ **จ** – อนึ่ง/ **[พาหิโย – ชื่อว่าพาหิยะ/ ปุริโส – บุรุษ/ ทารุจิริโย** – ผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้]/ **มํ** – ยังข้าพเจ้า/ **ธมฺมาธิกรณํ** – เพราะมีธรรมเป็นเหตุกระทำยิ่ง/ **วิหเสสสิ** – ให้ลำบากแล้ว/ **ปรินิพฺพุโต** – ดับสนิทโดยรอบแล้ว/ **ภิกฺขเว** – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ **พาหิโย** – ชื่อว่าพาหิยะ/ **[ปุริโส – บุรุษ]/ ทารุจิริโย”ติ** – ผู้นุ่งห่มซึ่งเปลือกไม้”
ดังนี้/

อถ โข – ครั้นนั้นแล/ **ภควา** – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ **เอตมตฺถํ** – ซึ่งเนื้อความนั้น/ **วิทิตฺวา** – ทรงทราบแล้ว/ **ตายํ** – นั้น/ **เวลายํ** – ในเวลา/ **อิเม** – นี้/ **อุทานํ** – ซึ่งพระอุทาน/ **อุทานลลิตํ** – ทรงเปล่งขึ้นแล้ว/

“**ยตถ** – ไต/ **[นิพฺพาเน** – ในความดับสนิท]/ **อาโป จ** – น้ำ ด้วย/ **ปฐฺวี** – แผ่นดิน/ **เตโช** – ไฟ/ **วาโย** – ลม/ **น คารตํ** – ย่อมไม่หยั่งถึง/ **น** – หามิได้/ **ตตถ** – นั้น/ **[นิพฺพาเน** – ในความดับสนิท]/ **สุกฺกา** – ดวงดาว/ **โชตนฺติ** – ย่อมส่องแสง/ **อาทิจฺโจ** – ดวงอาทิตย์/ **นปฺปกาสติ** – ย่อมไม่ส่องแสง/ **น** – หามิได้/ **ตตถ** – นั้น/ **[นิพฺพาเน** – ในความดับสนิท]/ **จฺนฺทิมํ** – ดวงจันทร์/ **ภาติ** – ย่อมส่องแสง/ **ตโม** – ความมืด/ **ตตถ** – นั้น/ **[นิพฺพาเน** – ในความดับสนิท]/ **น วิชฺชติ** – ย่อมไม่มี/ “**ยทา จ** – ในกาลใด ด้วย/ **อตฺตนาเวทํ** – รู้แจ้งแล้วด้วยตนเอง/ **มุณี** – ชื่อว่าเป็นมุณี/ **โมเนน** – เพราะโมนธรรม/ **พฺรหฺมณ** – พราหมณ์/ **อถ** – ในกาลนั้น/ **รูปา** – จากภพเป็นที่เกิดของสัตว์ผู้มีรูป/ **อรูปา จ** – จากภพเป็นที่เกิดของสัตว์ผู้มีรูปหามิได้ ด้วย/ **สุขทุกฺขา** – จากความสุขและความทุกข์/ **ปมฺจุจฺติ”ติ** – ย่อมหลุดพ้นทั่ว”
ดังนี้แล/

ทสมํ – ที่ ๑๐/ **[พาหิยสุตฺตํ – พาหิยสูตร/ นิฏฺฐิตํ** – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

สมัยนั้น ภิกษุจำนวนมาก กำลังจงกรมอยู่ในที่แจ้ง พาหิยะ ทารุจิริยะได้เข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นถึงที่จงกรม ได้พูดดังนี้ว่า “ท่านขอรับ บัดนี้ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ที่ไหน กระผมต้องการจะเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น” ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า “พาหิยะ พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังละแวกบ้าน”

ลำดับนั้น พาหิยะ ทารุจิริยะรีบตัวออกจากพระเชตวัน เข้าไปยังกรุงสาวัตถีได้เห็นพระผู้มีพระภาคผู้กำลังเสด็จเที่ยวบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี ผู้นำเลื่อมใส ทรงเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส มีอินทรีย์สงบ มีพระทัยสงบ ทรงบรรลุมรรณะและสมณะที่สูงที่สุด ทรงฝึกฝนแล้ว ทรงคัมครองแล้ว ทรงสำรวมอินทรีย์ ทรงเป็นพระนาคะ ครั้นเห็นแล้วจึงเข้าไปเฝ้า หมอบลงแทบพระยุคลบาทพระผู้มีพระภาคได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ ขอพระสุคตโปรดแสดงธรรมที่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพระองค์ตลอดกาลนานเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

เมื่อพาหิยะ ทารุจิริยะกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคจึงตรัสกับพาหิยะทารุจิริยะดังนี้ว่า “พาหิยะ เวลานี้ยังไม่สมควร เพราะเรากำลังเที่ยวบิณฑบาตตามละแวกบ้านอยู่”

แม้ครั้งที่ ๒ พาหิยะ ทารุจิริยะได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความเป็นไปแห่งอันตรายแก่ชีวิตของพระผู้มีพระภาคก็ดี ความเป็นไปแห่งอันตรายแก่ชีวิตของข้าพระองค์ก็ดี รู้ได้ยาก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ ขอพระสุคตโปรดแสดงธรรมที่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพระองค์ตลอดกาลนานเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสกับพาหิยะ ทารุจิริยะดังนี้ว่า “พาหิยะ เวลานี้ยังไม่สมควรเพราะเรากำลังเที่ยวบิณฑบาตตามละแวกบ้านอยู่”

แม้ครั้งที่ ๓ พาหิยะ ทารุจิริยะได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความเป็นไปแห่งอันตรายแก่ชีวิตของพระผู้มีพระภาคก็ดี ความเป็นไปแห่งอันตรายแก่ชีวิตของข้าพระองค์ก็ดี รู้ได้ยาก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ ขอพระสุคตโปรดแสดงธรรมที่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพระองค์ตลอดกาลนานเถิดพระพุทธเจ้าข้า”^๔

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า “พาหิยะ เพราะเหตุนั้น เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เมื่อเห็นรูปก็สักแต่ว่าเห็น เมื่อฟังเสียงก็สักแต่ว่าฟัง เมื่อรับรู้อารมณ์ที่รับรู้ ก็สักแต่ว่ารับรู้ เมื่อรู้แจ้งธรรมารมณ์ที่รู้แจ้งก็สักแต่ว่ารู้แจ้ง พาหิยะ เธอพึงรักษาอย่างนี้แล

เมื่อใด เธอเมื่อเห็นรูปก็สักแต่ว่าเห็น เมื่อฟังเสียงก็สักแต่ว่าฟัง เมื่อรับรู้อารมณ์ที่รับรู้ก็สักแต่ว่ารับรู้ เมื่อรู้แจ้งธรรมารมณ์ที่รู้แจ้งก็สักแต่ว่ารู้แจ้ง เมื่อนั้น เธอก็จะไม่มี เมื่อใด เธอไม่มี เมื่อนั้น เธอก็จะไม่ยึดติดในสิ่งนั้น เมื่อใด เธอไม่ยึดติดในสิ่งนั้น เมื่อนั้น เธอจักไม่มีในโลกนี้ ไม่มีในโลกอื่น ไม่มีในระหว่างโลกทั้งสอง นี่เป็นที่สุดแห่งทุกข์”

^๔ เรื่องราวความเป็นมาของพระพาหิยะ ข้อความในส่วนต้นนี้ ไม่ได้ใส่พระบาลี และ การแปลแบบคำต่อคำ เพราะจะทำให้เนื้อหายาวเกินไป.

ลำดับนั้น ด้วยพระธรรมเทศนาย่อนี้ของพระผู้มีพระภาค จิตของพาทิยะทารุจิริยะจึงหลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น

ครั้นพระผู้มีพระภาคตรัสสอนพาทิยะ ทารุจิริยะด้วยพระโอวาทโดยย่อนี้แล้วก็เสด็จจากไป

เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จจากไปไม่นาน โคแม่ลูกอ่อนได้ชีวิตพาทิยะ ทารุจิริยะจนล้มลงเสียชีวิต

ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี เสด็จกลับจากบิณฑบาตหลังจากเสวยพระกระยาหารเสร็จแล้ว เสด็จออกจากพระนครพร้อมกับภิกษุจำนวนมาก ได้ทอดพระเนตรเห็นพาทิยะ ทารุจิริยะเสียชีวิตแล้ว จึงรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงช่วยกันยกร่างพาทิยะทารุจิริยะขึ้นวางบนเตียงแล้วนำไปเผา และจงทำสถูปไว้ เพื่อนพรหมจารีของเธอทั้งหลายเสียชีวิตแล้ว”

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว ช่วยกันยกร่างพาทิยะ ทารุจิริยะขึ้นวางบนเตียงแล้วนำไปเผา ทำสถูปไว้แล้วพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายเฝ้าร่างพาทิยะ ทารุจิริยะและทำสถูปไว้แล้ว พระพุทธเจ้าข้า เขามีคติเป็นอย่างไร มีภพเบื้องหน้าเป็นอย่างไรพระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พาทิยะ ทารุจิริยะเป็นผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ดำเนินตามธรรมที่สมควรแก่ธรรม ทั้งไม่ทำให้เราลำบาก เพราะเหตุแห่งการแสดงธรรม ภิกษุทั้งหลาย พาทิยะ ทารุจิริยะปรินิพพานแล้ว”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้นว่า

ในนิพพาน ไม่มีดิน น้ำ ไฟ ลม

ไม่มีดวงดาวส่องแสง

ไม่มีดวงอาทิตย์ส่องแสง

ไม่มีดวงจันทร์ส่องแสง

และไม่มีความมืดเมื่อใด พราหมณ์ชื่อว่าเป็นมุนีเพราะมีโมกษธรรมรู้แจ้งด้วยตนเอง

เมื่อนั้น เขาย่อมหลุดพ้นจากรูปภพ อรูปภพ และจากสุขและทุกข์^๕

^๕ ชุ.อุ. (ไทย) ๒๕/๑๐/๑๘๓-๑๘๗

๔. สรุป

พระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระพาหิยทารุจีริยะ เป็นเรื่อง "อนัตตา" คือความไม่มีตัวของของชั้น ๕

- เมื่อเห็น สักแต่ว่าเห็น
- เมื่อฟัง สักแต่ว่าฟัง
- เมื่อทราบ สักแต่ว่าทราบ

(รวบ กลิ่น-รส-โผฏฐัพพะ เข้าด้วยกัน)

- เมื่อรู้แจ้ง (ธรรมารมณ์) สักแต่ว่ารู้แจ้ง
- ในกาลนั้น ท่านย่อมไม่มี
- ในกาลใดท่านไม่มี ในกาลนั้น ท่านย่อมไม่มีในโลกนี้
- ย่อมไม่มีในโลกหน้า ย่อมไม่มีในระหว่างโลกทั้งสอง
- นี่แล เป็นที่สุดแห่งทุกข์

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

ชั้น ๕ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นอนัตตา มีลักษณะที่มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ชั้น ๕ ไม่ว่าจะเป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอก จะหยาบหรือละเอียด จะเลว หรือจะประณีต จะไกลหรือจะใกล้ ก็มีใช่เรา มีใช่ของเรา

บทที่ ๕

ปุณฺณกิริยาวัตถุสูตร

บทนี้ จะกล่าวปุณฺณกิริยาวัตถุสูตร เป็นสูตรว่าด้วยวิธีทำบุญไว้ ๓ ประการ เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ ๑. ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ ๒. ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล ๓. ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา คือ ฝึกหัดพัฒนาอบรมจิตใจ

ตัวอย่าง

๑. บาลี

๑. ปุณฺณกิริยวตฺถุสูตรํ

๖๐. วุตตฺถเหตํ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตํ

“ตีณิมานิ ภิกฺขเว ปุณฺณกิริยวตฺถุณิ. กตมานิ ตีณิ? ทานมัย ปุณฺณกิริยวตฺถุ สีลมัย ปุณฺณกิริยวตฺถุ ภาวนามัย ปุณฺณกิริยวตฺถุ อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ ปุณฺณกิริยวตฺถุณิ”ติ. เอตมตฺถํ ภควา อโวจ. ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ—

“ปุณฺณเมว โส สิกฺขะเยย อายตคฺคํ สุขุทฺธยํ.

ทานญจ สมจริยญจ เมตตจิตฺตญจ ภาวเย.

“เอเต ธมฺเม ภาวียิตฺวา ตโย สุขสมฺมุตฺตเย.

อพฺยาปชฺฌมํ สุขํ โลกํ ปณฺทิตो อฺปปชฺชติ”ติ.

อยมปิ อตฺถโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนติ. ปฐฺมํ.

๒. การแปลคำต่อคำ

๑. ปุณฺณกิริยวตฺถุสูตรํ – พระสูตรเป็นเครื่องแสดงซึ่งวัตถุเป็นเครื่องกระทำซึ่งบุญ/

๖๐. วุตฺตํ – ตรัสแล้ว/ เหตุ – แท้จริง พระสูตรนั้น/ ‘วุตตมรหตา’ติ – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงเป็นพระอรหันต์ ตรัสแล้ว’ดังนี้/ เม – อันข้าพเจ้า/ สุตํ – สดับมาแล้ว/

“ตีณิมานิ – ๓ ประการ เหล่านี้/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ปุณฺณกิริยวตฺถุณิ. – วัตถุเป็นเครื่องกระทำซึ่งบุญทั้งหลาย/

กตมานิ – คือ อะไรบ้าง/ ตีณิ? – ๓ ประการ?/

[๑] ทานมัย – ที่สำเร็จด้วยวัตถุที่พึงให้/ ปุณฺณกิริยวตฺถุ – วัตถุเป็นเครื่องกระทำซึ่งบุญ/

[๒] สีลมัย – ที่สำเร็จด้วยศีล/ ปุณฺณกิริยวตฺถุ – วัตถุเป็นเครื่องกระทำซึ่งบุญ/

[๓] ภาวนามัย – ที่สำเร็จด้วยภาวนา/ ปุณฺณกิริยวตฺถุ. – วัตถุเป็นเครื่องกระทำซึ่งบุญ/

อิมานิ โข – เหล่านี้แล/ ภิกฺขเว – ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย/ ตีณิ – ๓ ประการ/ ปุณฺณกิริยวตฺถุณิ”ติ. – วัตถุเป็นเครื่องกระทำซึ่งบุญทั้งหลาย”ดังนี้/

เอตมตฺถํ – ซึ่งเนื้อความนั้น/ ภควา – พระผู้มีพระภาคเจ้า/ โอโวจ. – ได้ตรัสแล้ว/ ตตฺถเอตํ – พระดำรัสนั้น ใน
พระสูตรนั้น/ [ภควตา – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า]/ อิติ – ดังนี้/ วุจฺจติ – ย่อมตรัส/

“ปุณฺณเมว – ซึ่งบุญเท่านั้น/ โส – นั้น/ [ปณฺธิโต – บัณฑิต]/ ลิกฺขเขยฺย – พึงศึกษา/ อายตคฺคํ – อันดีเลิศ/
สุขุทฺธํ. – ที่มีความสุขเป็นกำไร/ ทานญจ – ยังวัตถุที่พึงให้ ด้วย/ สมจริยญจ – ยังการประพฤติสม่าเสมอ
ด้วย/ เมตตจิตฺตญจ – ยังจิตที่ไปร่วมกันแล้วด้วยความเป็นแห่งมิตร ด้วย/ ภาวเย. – พึงให้เจริญ/ “เอเต –
เหล่านั้น/ ธมฺเม – ยังธรรมทั้งหลาย/ ภาวียิตฺวา – ครั้นให้เจริญแล้ว/ ตโย – ๓ ประการ/ สุขสมุทฺทเย. – ที่
เป็นเหตุเกิดขึ้นพร้อมแห่งความสุข/ อพฺยาปขณฺํ – ที่มีความไม่พยาบาท/ สุขํ – ที่มีความสุข/ โลกํ – ซึ่งโลก/
ปณฺธิโต – บัณฑิต/ อูปฺปชฺชติ”ติ. – ย่อมเข้าถึง”ดังนี้/

อยมปิ – แม้/ อตฺถโ – เนื้อความ/ วุตฺโต – ตรัสแล้ว/ ภควตา – อันพระผู้มีพระภาคเจ้า/
อิติ – ด้วยประการฉะนี้/ เม – อันข้าพเจ้า/ สุต”นฺติ. – สดับมาแล้ว”ดังนี้แล/

ปฐม. – ที่ ๑/ [ปุณฺณกิริยวตฺถุสฺสุตํ – ปุณฺณกิริยวตฺถุสฺสุต/ นิฏฺฐิตํ – จบแล้ว]/

๓. การแปลโดยความ

๑. ปุณฺณกิริยวตฺถุสฺสุต^๖

ว่าด้วยบุญกิริยวตฺถุ

อย่างนี้
[๖๐] แท้จริง พระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้ว พระสูตรนี้ พระอรหันต์กล่าวไว้แล้ว ข้าพเจ้าได้สดับมา

“ภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยวตฺถุ ๓ ประการนี้

บุญกิริยวตฺถุ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุญกิริยวตฺถุที่สำเร็จด้วยทาน

๒. บุญกิริยวตฺถุที่สำเร็จด้วยศีล

๓. บุญกิริยวตฺถุที่สำเร็จด้วยภาวนา

ภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยวตฺถุ ๓ ประการนี้แล”

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเนื้อความดังกล่าวมานี้แล้ว ในพระสูตรนั้น จึงตรัส

คาถาประพันธ์ดังนี้ว่า

ผู้หวังประโยชน์สุข ควรฝึกฝนบำเพ็ญบุญนี้เท่านั้น

ที่ให้ผลเลิศติดต่อกันไป มีสุขเป็นกำไร

คือควรบำเพ็ญทาน ควรประพฤติธรรมสม่าเสมอ

และควรเจริญเมตตาภาวนา

บัณฑิต ครั้นเจริญธรรม ๓ ประการ

^๖ ชุ.อิติ.(ไทย) ๒๕/๖๐/๔๑๕-๔๑๖

ที่เป็นเหตุให้เกิดสุขดังกล่าวนี้นี้แล้ว

ย่อมเข้าถึงโลกที่มีสุข ปราศจากการเบียดเบียนกัน

แม้เนื้อความนี้ พระผู้มีพระภาคก็ตรัสไว้แล้ว ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้แล

๔. สรุป

บุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการ ประกอบด้วย ทานมัย, ศีลมัย และภาวนามัย ซึ่งเป็นแนวทางในการทำบุญและเสริมสร้างคุณธรรม ทานมัยหมายถึงการให้ทานแก่ผู้อื่น ศีลมัยเกี่ยวกับการรักษาศีลและประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่อให้เกิดความสงบและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ภาวนามัย การฝึกจิตใจผ่านการทำสมาธิ เพื่อให้เกิดปัญญาและเข้าใจสังขาร การทำทั้งสามอย่างนี้จะนำไปสู่การสร้างบุญและพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น.

๕. ข้อคิดตามหลักธรรม

การให้ทาน, การรักษาศีล, และการเจริญภาวนา เป็นการขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์ และเป็นวิธีพัฒนาสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน

ประโยชน์การให้ทาน

- สร้างกุศลกรรม : การให้ทานเป็นการสร้างบุญกุศล ช่วยให้จิตใจสงบและมีความสุข
- เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี : การให้ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับ ทำให้เกิดความรักและ

ความปรองดองในสังคม

- ลดความเห็นแก่ตัว : การให้ทานช่วยให้ฝึกความไม่ยึดติดกับทรัพย์สมบัติและลดความเห็นแก่ตัว

ประโยชน์การรักษาศีล

- สร้างความสงบในจิตใจ : การรักษาศีลช่วยให้หลีกเลี่ยงความทุกข์จากการกระทำความผิด
- เสริมสร้างความเชื่อมั่นและความรับผิดชอบ : การมีศีลทำให้รู้จักรับผิดชอบต่อการกระทำของตน
- ช่วยให้มีสุขและสันติ : ผู้ที่รักษาศีลจะได้อยู่ในสังคมที่มีความสงบไม่มีความขัดแย้ง

ประโยชน์การเจริญภาวนา

- เพิ่มความตื่นรู้ : ภาวนาช่วยให้สามารถรู้ตัวและมีสติในการดำเนินชีวิต
- ลดความเครียดและความวิตกกังวล : การเจริญภาวนาช่วยให้จิตใจสงบ ช่วยลดความเครียด
- พัฒนาสมาธิ : การภาวนาช่วยให้มีสมาธิมากขึ้น สามารถโฟกัสกับสิ่งที่ทำได้ดียิ่งขึ้น
- เข้าถึงปัญญา : ผ่านการภาวนา สามารถเข้าใจธรรมชาติของจิตใจ และค้นพบความหมายในชีวิต